

Κάτοικοι **19.800** (ο δήμος Νάουσας το 2011: **32.740**)

Η Νάουσα είναι χτισμένη στις ανατολικές πλαγιές του Βέρμιου σε υψόμετρο 330 μέτρων. Είναι μια πόλη πλημμυρισμένη στο πράσινο. Τη διαρρέει το ποτάμι Αραπίτσα και ξεχωρίζει για τα πολλά πηγαία νερά.

Ιστορική είναι η πλατεία των Ηρώων του 1821, κοινώς Κιόσκι. Εκεί οι Τούρκοι κρέμασαν τους εξεγερθέντες κατά την Επανάσταση του 1821.

Περίφημοι είναι οι καταρράχτες στη θέση Άγιος Νικόλαος. Ονομαστή είναι και η πηγή της Μαρμαρωμένης Γριάς. Ο θρύλος θέλει μια γερόντισσα να μαρμάρωσε με τα πρόβατά της σ' αυτό το σημείο. Την τιμώρησε, λένε, μ' αυτό τον τρόπο ο ίδιος ο μήνας Μάρτης, γιατί η γυναίκα τον περιφρόνησε, λέγοντας «δεν σε φοβάμαι, πέρασε ο χειμώνας». Οι καταρράχτες αποτελούσαν κινητήρια δύναμη για την υφαντουργία που αναπτύχθηκε στην πόλη.

Φημισμένο είναι το κρασί της Νάουσας. Το οινοποιείο της εταιρείας Μπουτάρη βρίσκεται ανάμεσα στα αξιοθέατα της περιοχής. Ιδρύθηκε το 1879.

Θελκτικές είναι και άλλες εξοχικές τοποθεσίες, όπως το Δάσος του Κανέλη, ο Έξω Πρόδρομος, το Άγιος Σώστης, η Υπαπαντή. Δάση από έλατα, οξιές, βελανιδιές και πεύκα απλώνονται γύρω από την πόλη. Εκεί υπάρχουν ονομαστές τοποθεσίες, όπως Πριόνια, Τομπάκα, Τορτόπολι, Παλιόμπατι.

Η Νάουσα είναι τόπος ορειβατικών εξορμήσεων και χειμερινού τουρισμού. Χιονοδρομικά κέντρα έχουν διαμορφωθεί στο Σέλι και στα Τρία Πέντε Πηγάδια.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 233.20.22.221, Δήμος 233.20.22.208, ΟΤΕ 233.20.23.399, Ταξί 233.20.22.552, 033.20.29.688, Νοσοκομείο 233.20.22.200.

Η ιστορία της Νάουσας

Πιστεύεται ότι η σημερινή πόλη της Νάουσας κατέχει τη θέση του αρχαίου Κιτίου. Ήδη από το 1929, έχει αποκαλυφθεί στην περιοχή δάπεδο αρχαίας κατοικίας που είχε καλυφθεί με μωσαϊκά του Ε' και του Δ' π.Χ. αιώνων. Η θέση αυτή όμως είχε εγκαταλειφθεί. Στο πρώτο μισό του ΙΕ' μ.Χ. αιώνα, ένας Τούρκος λόγιος κατόρθωσε να αποσπάσει προνόμια για εκείνους που θα ήθελαν να κατοικήσουν στην περιοχή, κτίζοντας νέα πόλη. Οι πόλεμοι και οι λεηλασίες είχαν ερημώσει τον τόπο που χρειαζόταν χέρια για να δουλευτεί. Ο Τούρκος λόγιος εξασφάλισε ότι στη νέα πόλη δεν θα κατοικούσε κανένας Οθωμανός εκτός από τον στρατιωτικό διοικητή και τον κατή (δικαστή). Οι κάτοικοί της θα πλήρωναν ελάχιστους φόρους που θα πήγαιναν στο βακούφι του Εβρενός (μεγάλου Οθωμανού στρατηγού), στα Γιαννιτσά και θα είχαν το δικαίωμα να αυτοδιοικούνται.

Η νέα πόλη ονομάστηκε Νιάουστα. Κατά μια εκδοχή, από παραφθορά της βυζαντινής Νέας Αυγούστας. Κατά μίαν άλλη, επειδή ο κύριος όγκος των κατοίκων απαρτίστηκε από πρόσφυγες της Παλιονιάουστας.

Η φυσική οχυρή της θέση της εξασφάλιζε την ησυχία από τα κατά καιρούς διερχόμενα μπουλούκια ενόπλων. Τα προνόμια, η έλλειψη της απευθείας παρουσίας του δυνάστη και η εργατικότητα των νέων κατοίκων μετέτρεψαν τη Νάουσα σε βιομηχανικό και εμπορικό κέντρο με διασυνδέσεις και με το εξωτερικό (Αυστρία). Κρασί, υφαντική και βαφική, αλλά και λεπτουργία, χρυσοχοΐα και οπλοποιία ήταν οι κύριες δραστηριότητες των Ναουσαίων. Κάποια στιγμή, η Νάουσα μετρούσε χίλια σπίτια, με πληθυσμό αμιγώς ελληνικό.

Όπως συνέβη και στην Κοζάνη, στα τέλη του ΙΗ' αιώνα, οι Ναουσαίοι είχαν μοιραστεί σε δυο στρατόπεδα: Των Συντηρητικών και των Προοδευτικών. Οι συντηρητικοί της Νάουσας, με αρχηγό τους τον Μάμαντα, ζήτησαν τη βοήθεια του Αλή πασά. Οι προοδευτικοί, με αρχηγό τον Ζαφειράκη, προσέφυγαν σε Τούρκους μπέηδες της Θεσσαλονίκης. Ο Αλή πασάς

έσπευσε να βοηθήσει τους Συντηρητικούς στα 1804, κυριεύοντας την Νάουσα και λεηλατώντας την. Την κράτησε υπό την κατοχή του ως τα 1816 οπότε υποχρεώθηκε να πάρει τα στρατεύματά του από εκεί.

Το νέο Ζάλογγο:

Στα 1822 και καθώς η επανάσταση συμπλήρωνε κιόλας ένα χρόνο στην Πελοπόννησο και στη Ρούμελη, οι φιλικοί διέτρεχαν την υπόλοιπη Ελλάδα, προσπαθώντας να ξεσηκώσουν και τους Έλληνες της Μακεδονίας. Ο ξεσηκωμός στη Χαλκιδική ατύχησε αλλά οι προσπάθειες για μια νέα απόπειρα συνεχίστηκαν εντατικές.

Οι Τούρκοι το έμαθαν και διέταξαν να γίνει απογραφή του πληθυσμού, ώστε να εντοπίσουν τους νεοφερμένους στις μακεδονικές επαρχίες. Όταν ξεσηκώθηκαν και τα χωριά του Ολύμπου, οι Τούρκοι ζήτησαν από τις οικογένειες των προκρίτων της Μακεδονίας να στείλουν ομήρους. Έτσι μόνο θα έπειθαν πως ήταν νομοταγείς. Πολλοί πειθάρχησαν κι άλλοι αρνήθηκαν με διάφορες δικαιολογίες.

Στη Νάουσα έγινε σύσκεψη. Ο μνημένος στη Φιλική Εταιρία Ζαφειράκης, ο Άγγελος Γάτσος (1765 - 1839) κι ο οπλαρχηγός Καρατάσος αποφάσισαν να επισπεύσουν την επανάσταση. Με λίγους άνδρες, κυριεύσαν την πόλη και ύψωσαν την επαναστατική σημαία, στις 22 Φεβρουαρίου 1822, στο κάστρο. Γάτσος και Καρατάσος, με 1800 άνδρες, πήγαν να καταλάβουν τη Βέροια που ήταν κλειδί για την περιοχή. Στη μάχη που ακολούθησε, οι Έλληνες νίκησαν.

Από τη Θεσσαλονίκη όμως ξεκίνησε στρατός με 16.000 Τούρκους. Οι Έλληνες υποχώρησαν στη μονή Δοβρά, όπου και οχυρώθηκαν. Εκεί, απέκρουσαν επίθεση 4.000 αντρών και σκότωσαν 500 από αυτούς. Αλλά η θέση δεν θα μπορούσε να κρατηθεί για πολύ. Γύρισαν στη Νάουσα, όπου οργάνωσαν την άμυνά τους.

Οι Τούρκοι έκαναν αλλεπάλληλες επιθέσεις κατά της πόλης. Αποκρούστηκαν όλες με

ηρωισμό. Τότε προχώρησαν σε άλλες μεθόδους: Πλησίασαν τους συντηρητικούς αντιπάλους του Ζαφειράκη και τους έπεισαν να βοηθήσουν. Στις 13 Απριλίου, οι Τούρκοι έκαναν γενική έφοδο. Την κατάλληλη στιγμή, κάποιος από τους μιλημένους, άνοιξε την πύλη του Αγίου Γεωργίου. Οι Τούρκοι μπήκαν μέσα στην πόλη, όπου ακολούθησαν φοβερές οδομαχίες και σφαγές. Τρεις χιλιάδες Έλληνες σκοτώθηκαν εκείνη την ημέρα.

Ο Ζαφειράκης κατάφερε να φτάσει στον πύργο του και να οχυρωθεί εκεί. Στον πύργο είχαν

καταφύγει και πολλά γυναικόπαιδα. Έφτασαν και ο Καρατάσος με τον Γάτσο. Η κατάσταση ήταν απελπιστική. Αμύνθηκαν τέσσερις μέρες.

Στις 17 Απριλίου του 1822 αποφάσισαν έξοδο. Με ηρωισμό, έσπασαν τον κλοιό. Ο Καρατάσος, ο Γάτσος και 300 άντρες πέρασαν και κατέβηκαν στο Μεσολόγγι. Ο Ζαφειράκης κι ο γιος του Καρατάσου έπεσαν στη μάχη. Τα κεφάλια τους στάλθηκαν στον σουλτάνο. Τα γυναικόπαιδα δεν τα κατάφεραν. Οι Τούρκοι μπήκαν στον πύργο κι άρχισαν να σφάζουν και να βιάζουν. Τότε, 13 κορίτσια της Νάουσας, μανάδες και παιδιά συγκεντρώθηκαν στη γέφυρα του Αραπίτσα, πάνω από τον καταρράκτη. Καθώς οι Τούρκοι τις πλησίαζαν, ρίχτηκαν στο ποτάμι προτιμώντας τον θάνατο από την ατίμωση.

Ο εικοστός αιώνας:

Μετά το πνίξιμο της επανάστασης, η Νάουσα γνώρισε την καταστροφή: Η πόλη ισοπεδώθηκε, πολλοί κάτοικοι σφάχτηκαν, άλλοι στάλθηκαν στα σκλαβοπάζαρα. Τα προνόμια ανακλήθηκαν. Η Νάουσα βουτήχτηκε στη φτώχεια και στην απελπισία. Για πολύ λίγο. Σύντομα, ο όσος απέμεινε πληθυσμός ξαναγύρισε στις παλιές ασχολίες του. Νέα εργαστήρια υφαντικής και νηματουργίας υψώθηκαν. Το δεύτερο μισό του ΙΘ' αιώνα, νέα εργοστάσια κτίστηκαν: Κλωστοϋφαντουργίας, νηματουργίας και κλωστήρια. Οι ρυθμοί ανάπτυξης επιταχύνθηκαν, οι αγορές της Δυτικής Ευρώπης άνοιξαν πάλι, η πόλη ευημερούσε.

Στις αρχές του Κ' αιώνα, η Νάουσα είχε εξελιχθεί σε ένα από τα μεγαλύτερα (αν όχι το μεγαλύτερο) βιομηχανικά κέντρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Με τους Ναουσαίους να οργανώνονται στο «Κέντρο Άμυνας Ναούσης» στη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα.

Ο ελληνικός στρατός μπήκε στην Νάουσα και την ελευθέρωσε στις 17 Οκτωβρίου 1912, μια μέρα μετά την απελευθέρωση της Βέροιας. Στα 1922, μετά την μικρασιατική καταστροφή, η πόλη μπολιάστηκε με πολλούς πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν εκεί καθώς και στα γύρω χωριά.

Στα 1955, χαρακτηρίστηκε ηρωική πόλη, όπως το Μεσολόγγι, το Σούλι και το Αρκάδι. Στα 1998, συνενώθηκε με τις κοινότητες Αρκοχωρίου, Γιαννακοχωρίου, Ροδοχωρίου και Στενημάχου δημιουργώντας τον διευρυμένο δήμο Νάουσας του προγράμματος «Καποδίστριας».

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 29.3.2011)